

حمید رضا دهقانی*

چکیده

در طول سال‌های پس از سرنگونی صدام حسین در عراق چند انتخابات برگزار شده است؛ از جمله می‌توان به انتخابات تعیین هیأت قانون‌گذاران و شوراهای استانی در ژانویه ۲۰۰۵، همه‌پرسی قانون اساسی عراق در ۱۵ اکتبر ۲۰۰۵، انتخابات اولین پارلمان عراق در دسامبر ۲۰۰۵ و انتخابات شوراهای استانی در فوریه ۲۰۰۹ اشاره کرد. در این میان، انتخابات عمومی دومین پارلمان عراق در مارس ۲۰۱۰ از اهمیت بالایی برخوردار است. البته ماه‌ها پس از برگزاری انتخابات، تشکیل دولت جدید و ارکان حکومت عراق اعم از ریاست جمهوری و معاونان وی، نخست وزیر و هیأت دولت و رئیس مجلس به دلیل بروز اختلافات به تعویق افتاد. در این مقاله با مروری بر انتخابات گذشته در عراق، دومین انتخابات مجلس دایمی عراق را مورد بررسی قرار داده و طی آن تلاش می‌کنیم به این سؤال پاسخ دهیم که با توجه به نتایج به دست آمده کدام راه حل برای تشکیل دولت آینده عراق مفید است.

کلید واژه‌ها: عراق، انتخابات پارلمان، ائتلاف سنی، شیعه

* نماینده جمهوری اسلامی ایران در سازمان کنفرانس اسلامی و رئیس سابق مرکز خاورمیانه و خلیج فارس دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی

فصلنامه مطالعات خاورمیانه، سال هفدهم، شماره ۳، پاییز ۱۳۸۹، صص ۵۳-۲۷.

۱. کنفرانس ملی عراق

در ۱۵ اوت ۲۰۰۴ اولین کنفرانس ملی عراق پس از سقوط صدام برگزار شد. در این کنفرانس سه روزه، بالغ بر ۱۳۰۰ نفر از جریان‌های مختلف سیاسی، مذهبی و اجتماعی کشور عراق و فرستاده ویژه دبیر کل سازمان ملل حضور داشتند. مهم‌ترین وظیفه این کنفرانس تشکیل یک نهاد مشورتی ۱۰۰ نفره برای نظارت بر دولت موقت این کشور موسوم به «شورای ملی موقت عراق» بود که بر تدوین برخی قوانین مورد نیاز نظیر قانون انتخابات و مطبوعات نظارت می‌کرد.

در پنجم ژوئن ۲۰۰۴، غازی عجیل الیاور به‌عنوان رییس‌جمهور و ایاد علاوی به‌عنوان نخست‌وزیر انتخاب شدند. دولت موقت به‌طور رسمی از روز ۲۸ ژوئن با ۳۳ عضو که ۱۷ تن از آنها را شیعیان تشکیل می‌دادند، به مدت ۷ ماه اداره امور عراق را عهده‌دار شدند. حدود اختیارات این دولت محدود بوده و توانایی قبول تعهدات بین‌المللی که متضمن پذیرش برخی مسایل برای عراق باشد را نداشت. این دولت در عین حال مسئول هماهنگی برگزاری انتخابات نیز بود.

۲. انتخابات پارلمان موقت عراق

انتخابات پارلمان موقت عراق در روز ۳۰ ژانویه ۲۰۰۵ برای انتخاب ۲۷۵ نماینده مجلس این کشور برگزار شد. در این انتخابات بیش از ۸ میلیون و ۴۵۶ هزار نفر شرکت کردند. بیش از ۱۸ فهرست انتخاباتی اکثریت قریب به اتفاق آراء (۸۶/۳۵ درصد) را به‌دست آوردند. از بین فهرست‌های ۱۸ گانه تنها ۱۲ فهرست توانستند حداقل یک کرسی در این پارلمان به‌دست آورند. در ادامه میزان رای و کرسی هر یک از فهرست‌های شرکت‌کننده بیان می‌شود:

در این انتخابات «ائتلاف واحد عراق» به‌رهبری مرحوم عبدالعزیز حکیم، ابراهیم جعفری، احمد چلبی و حسین شهرستانی که همگی از رهبران شیعه عراق بودند، پیروز شد و ۱۴۰ کرسی اولین پارلمان ۲۷۵ نفره عراق پس از سقوط صدام حسین را از آن خود کرد. ائتلاف واحد عراق با کسب بیش از ۴ میلیون رای (۴۸/۱۹ درصد آراء) توانست جایگاه شیعیان را در عراق تثبیت نماید. پس از ائتلاف واحد عراق، «ائتلاف کردستان» متشکل از احزاب کردی و در رأس آنها حزب

دموکرات و اتحادیه میهنی کردستان عراق قرار گرفت. این ائتلاف با دراختیار گرفتن ۷۵ کرسی اولین پارلمان عراق، جایگاه کردهای عراق را در آینده سیاسی این کشور تثبیت نمود. این ائتلاف با کسب بیش از دو میلیون رای، ۲۵/۷۳ درصد از آرا را به دست آورد و به عنوان دومین فراکسیون پارلمانی پس از ائتلاف واحد عراق در معادلات سیاسی عراق نقش بالایی را به عهده گرفت.

سومین پیروز انتخابات اولین پارلمان عراق «ائتلاف العراقیه» به رهبری ایاد علاوی بود. این ائتلاف با کسب ۴۰ کرسی جایگاه سوم را در پارلمان از آن خود کرد. ائتلاف العراقیه با بیش از یک میلیون رأی ۱۳/۸۲ درصد از آراء رای دهندگان عراق را به خود اختصاص داد.

غازی الیاور، رئیس جمهور موقت عراق، تحت عنوان «عراقی‌ها» با کسب ۵ کرسی و بیش از ۱۵۰ هزار رای، ۱/۸۷ درصد از آراء شرکت کنندگان در انتخابات عراق را کسب کرد و با فاصله بسیار زیاد از برنده سوم انتخابات، در جایگاه چهارم قرار گرفت. «جبهه ترکمن‌های عراق» به رهبری فاروق عبدالله عبدالرحمن با کسب بیش از ۹۳ هزار رای (۱/۱۱ درصد آراء) سه کرسی پارلمان را از آن خود کرد و جایگاه ترکمن‌های عراق را به عنوان یک اقلیت تثبیت نمود. «کادرها و نخبگان ملی مستقل» به رهبری فتاح الشیخ با حدود ۷۰ هزار رای (۰/۸۳ درصد) سه کرسی، «اتحاد خلق» به رهبری حمید مجیدموسی، رئیس حزب کمونیست عراق، با حدود ۷۰ هزار رای (۰/۸۳ درصد) دو کرسی، «اتحاد اسلامی کردستان عراق» به رهبری علی عبدالعزیز با بیش از ۶۰ هزار رای (۰/۷۲ درصد) دو کرسی، «سازمان عمل اسلامی عراق» با بیش از ۴۳ رای (۰/۵۱ درصد) دو کرسی و هر یک از «ائتلاف دموکراتیک ملی» با بیش از ۳۶ هزار رای (۰/۴۴ درصد)، «فهرست ملی رافدین» با بیش از ۳۶ هزار رای (۰/۳۶ درصد) هریک توانستند یک کرسی در پارلمان عراق کسب کنند.

همچنین فهرست‌های مجمع اتحاد ملی عراق، مجمع دموکرات‌های مستقل، حزب اسلامی عراق، جنبش دعوت اسلامی، گفتگوی ملی عراق، مجمع جمهوری خواهان عراق، و مشروطه سلطنتی به رهبری شریف علی بن الحسین و برخی دیگر از احزاب و گروه‌های کوچک‌تر هر یک با کسب کمتر از ۲۴ هزار رای نتوانستند به پارلمان راه یابند.

۳. همه‌پرسی قانون اساسی

قانون اساسی دایم عراق از سوی کمیته‌ای زیر نظر مجمع ملی، که با برگزاری اولین انتخابات در عراق ۲۷۵ عضو آن تعیین شد، تدوین گردید و طی یک همه‌پرسی به تأیید مردم عراق رسید. نسخه نهایی قانون اساسی عراق نیز پس از تصویب آن توسط اکثریت اعضای کمیته تدوین قانون اساسی پارلمان عراق، در ۱۵ اکتبر ۲۰۰۵ یک‌بار دیگر به همه‌پرسی گذاشته و مورد تأیید مردم عراق واقع شد.

۴. اولین پارلمان دایمی عراق

در ۱۵ دسامبر ۲۰۰۵ انتخابات برای تشکیل اولین پارلمان دایمی عراق برگزار شد. در این انتخابات نزدیک به ۱۲ میلیون و ۴۰۰ هزار عراقی شرکت کردند. این نسبت معادل ۷۹/۶ درصد دارندگان حق رای بود که نسبت بسیار بالایی محسوب می‌شود. انتخابات در این دوره در قالب فهرست‌های بسته یعنی انتخاب فهرست به جای انتخاب مستقیم نامزدها برگزار شد و فهرست ائتلاف ملی عراق و فهرست کردها پیروز اول و دوم این انتخابات شدند و بدین ترتیب اولین مجلس منتخب مردم عراق شکل گرفت. این مجلس در سال ۲۰۰۶ میلادی به ریاست محمود مشهدانی از شخصیت‌های اهل سنت آغاز به کار کرد و دوره آن چهار سال اعلام شد. نمایندگان مجلس، ابراهیم جعفری از شخصیت‌های سیاسی شیعه این کشور را به‌عنوان اولین نخست‌وزیر منتخب عراقی‌ها برگزیدند.

ائتلاف واحد عراق با بیش از ۵ میلیون رای و ۴۱/۲ درصد از آراء و ۱۲۸ کرسی پارلمان اولین پیروز انتخابات بود. این ائتلاف با ۱۲ کرسی کمتر از پارلمان قبلی همچنان صدرنشین انتخابات پارلمان عراق بود. پس از آن ائتلاف ملی کردستان با بیش از ۲۶۰۰ هزار رای و ۲۱/۷ درصد از آراء، ۵۳ کرسی به‌دست آورد. این ائتلاف نسبت به انتخابات قبلی با ۲۲ کرسی کمتر دومین پیروز انتخابات عراق بود. جبهه توافق عراق با بیش از یک میلیون و ۸۰۰ هزار رای و ۱۵/۱ درصد از آراء برای اولین بار در انتخابات شرکت کرد و ۴۴ کرسی به‌دست آورد. فهرست العراقیه به‌رهبری ایاد علاوی با بیش از ۹۷۷ هزار رای، ۸ درصد از آراء و ۱۵ کرسی خسارت

نسبت به دوره قبلی ۲۵ کرسی پارلمان را به خود اختصاص داد. جبهه گفت‌وگوی ملی عراق با نزدیک به ۵۰۰ هزار رای و ۴/۱ درصد از آراء برای اولین بار در انتخابات شرکت کرد و توانست ۱۱ کرسی پارلمان را به خود اختصاص دهد. اتحاد اسلامی کردستان نیز برای اولین بار به صورت مستقل در انتخابات شرکت کرد و با بیش از ۱۵۷ هزار رای و ۱/۳ درصد آراء، ۵ کرسی به دست آورد.

فهرست رسالیون با بیش از ۱۴۵ هزار رای و ۱/۲ درصد آراء، دو کرسی پارلمان را به دست آورد. فهرست اصلاح و آزادی نیز با حدود ۱۳۰ هزار رای و ۱/۱ درصد آراء سه کرسی را از آن خود کرد. همچنین فهرست رافدین با بیش از ۴۷ هزار رای و ۰/۴ درصد آراء، فهرست امت عراق به رهبری مثال الوسی با بیش از ۳۲ هزار رای و ۰/۳ درصد، جنبش ایزدی برای اصلاح و پیشرفت با حدود ۲۲ هزار رای و ۰/۲ درصد آراء هر کدام یک کرسی در این پارلمان به دست آوردند. فهرست جبهه ترکمن‌های عراق نیز با بیش از ۸۷ هزار رای و ۰/۷ درصد آراء، فهرست‌های کادرها و نخبگان مستقل ملی با از دست دادن ۳ کرسی، سازمان عمل اسلامی عراق با ۲ کرسی و حزب دموکراتیک ملی با یک کرسی به نسبت پارلمان قبلی جزو شکست‌خوردگان این دوره محسوب می‌شدند.

نامزدهای لیست ائتلاف عراق یک‌پارچه ۴۸/۱ درصد، لیست کردها ۲۵ درصد و لیست ایاد علاوی ۱۳/۸ درصد کل آرا را کسب کردند. بر این پایه، مطابق با برنامه سهمیه‌بندی اعضای پارلمان، ۱۲۸ کرسی از ۲۷۵ کرسی مجمع ملی عراق در اختیار نامزدهای مورد حمایت آیت‌الله العظمی سیستانی، ۵۳ کرسی در اختیار کردها، ۴۴ کرسی به جبهه توافق، ۲۵ کرسی به طرفداران علاوی، ۱۱ کرسی به جبهه گفتگوی ملی (صالح مطلق)، ۵ کرسی به اتحادیه اسلامی کردستان و ۹ کرسی به سایر احزاب، گروه‌ها و شخصیت‌های عراقی تعلق گرفت.^(۱)

۱. اولین انتخابات برای تشکیل مجلس مؤسسان، به منظور تهیه پیش‌نویس قانون اساسی عراق، در سال ۱۹۲۱ در حالی برگزار شد که عراق در اشغال نیروهای نظامی انگلستان بود (ر.ک. به: محمود دهقانی، کرکوک در انتظار بحرانی بزرگ).

دومین پارلمان دایم عراق

بر اساس برنامه کمیسیون مستقل انتخابات^(۱) در هفتم مارس ۲۰۱۰ انتخابات برای شکل‌گیری چهارمین مجلس عراق و دومین مجلس منتخب این کشور برگزار شد. در این انتخابات ۶۲۹۲ نامزد در مناطق مختلف عراق در تلاش برای ورود به پارلمان عراق بودند که ۱۸۱۳ نفر از آنها را زنان عراقی تشکیل می‌دادند. در این دوره ۶۱۷۱ نامزد برای به‌دست گرفتن ۳۲۵ کرسی مجلس آینده ثبت نام کرده بودند که از این بین ۴۸۵ نفر به‌دلیل وابستگی به حزب بعث از دور رقابت حذف شدند. همچنین از کل جمعیت عراق که ۳۲/۲۷۴/۵۲۸ نفر اعلام شده بود، ۱۹ میلیون و ۸۰۰ هزار نفر واجد شرایط رای دادن بودند.

قانون انتخابات عراق

قانون جدید انتخابات عراق پس از گفتگوهای متعدد سرانجام در پایان سال ۲۰۰۹ تصویب شد و تعداد کرسی‌های پارلمان از ۲۷۵ کرسی به ۳۲۵ کرسی افزایش یافت. تعداد کرسی‌های پارلمان بر اساس سرشماری وزارت بازرگانی در سال ۲۰۰۵ و به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر یک کرسی در نظر گرفته شد. علاوه بر این، رشد جمعیت سالانه هر استان ۲/۸ درصد محاسبه شده است. از کل کرسی‌های پارلمان، ۳۱۰ کرسی به استان‌ها و ۱۵ کرسی به اقلیت‌ها و جبرانی اختصاص یافت. توزیع کرسی‌ها در ۱۸ استان عراق به‌شرح زیر بود:

استان بغداد ۶۸ نینوا ۳۱، بصره ۲۴، ذیقار ۱۸، بابل ۱۶، سلیمانیه ۱۷، الانبار ۱۴، اربیل ۱۴، دیالی ۱۳، کرکوک ۱۲، صلاح‌الدین ۱۲، نجف ۱۲، واسط ۱۱، قادسیه ۱۱، میسان ۱۰، دهوک ۱۰، کربلا ۲۰ و مثنی ۷.

بر اساس ماده ۷ قانون اساسی عراق عضویت در مراتب عالی‌ه حزب منحل‌ه بعث و همچنین ترویج افکار و عقاید این حزب، موجب محرومیت از حضور افراد در فرآیند سیاسی این کشور می‌شود.^۱ کرکوک و چگونگی برگزاری انتخابات در این استان از موارد مهم اختلاف بین

1. The Independent High Electoral Commission (IHEC)

گروه‌های سیاسی و قومی عراق بود. کردها خواستار برگزاری هم‌زمان انتخابات کرکوک با انتخابات دیگر استان‌های عراق بودند. در مقابل، اعراب اهل سنت و ترکمن‌های کرکوک با این پیشنهاد مخالف و خواهان یک قانون جدید و ویژه برای کرکوک بودند. سرانجام کردها پیروز شدند و انتخابات کرکوک نیز هم‌زمان با دیگر استان‌های عراق برگزار شد.

از دیگر موارد اختلاف بین گروه‌های سیاسی عراق، چند حوزه‌ای شدن انتخابات بود. در حالی که برخی احزاب سیاسی خواهان تک‌حوزه‌ای شدن انتخابات بودند، برخی دیگر نیز چند دایره‌ای شدن آن را نشانه آزادی بیان و احترام گذاردن به دموکراسی در کشور عنوان می‌کردند. در انتخابات تک‌حوزه‌ای، شهروندان عراقی می‌توانند به هر نامزدی از هر استان رای بدهند.

براساس قانون جدید انتخابات، هر عراقی مقیم خارج می‌تواند به نامزد استان خود رای بدهد، درحالی که در قانون قبلی، عراقی‌های مقیم خارج نمی‌توانستند به نمایندگان استانی خود رای بدهند و رای آنها در قالب یک حوزه انتخاباتی محسوب می‌شد. در قانون انتخابات قبلی اقلیت‌های دینی سه کرسی (دو مسیحی و یک ایزدی) در مجلس داشتند. در این قانون اقلیت‌ها هشت کرسی (مسیحی‌ها پنج کرسی، ایزدی‌ها یک کرسی، شبکه‌ها یک کرسی و صابئی‌ها یک کرسی) در پارلمان دارند و حق دارند در قالب یک حوزه در انتخابات شرکت کنند. پنج کرسی مسیحیان به‌طور مساوی بین استان‌های بغداد، موصل، کرکوک، دهوک و اربیل تقسیم شده است و مسیحیان می‌توانند هر یک از این پنج نامزد را انتخاب کنند.

در انتخابات قبلی پارلمان، کردها در قالب یک فهرست انتخاباتی در انتخابات حاضر شدند، اما این بار آنها با سه فهرست حضور داشتند. اهل سنت هم که در سال ۲۰۰۵ تلاش کردند در قالب یک فهرست سنی حضور داشته باشند، این بار در فهرست‌های مختلف حضور یافتند. شیعیان نیز بر خلاف دوره گذشته به دو ائتلاف هواداران مالکی و حکیم تقسیم شدند.

همان‌طور که گفته شد، بر اساس قانون انتخابات برای هر ۱۰۰ هزار رای‌دهنده یک کرسی در مجلس در نظر گرفته شده است و بر همین اساس، شمار کرسی‌های مجلس از ۲۷۵ کرسی به ۳۲۵ کرسی افزایش یافت. بر این اساس کرسی‌های استان‌ها ۳۱۰ کرسی بود و از ۱۵ کرسی

دیگر، هشت کرسی به اقلیت‌های دینی و هفت کرسی باقی مانده نیز بعد از شمارش آرا و برحسب اینکه چه فهرستی آرای متفرقه بیشتری کسب کرده است، توزیع شد.

هیات حسابرسی و عدالت^(۱) عراق ۵۱۱ نامزد را به دلیل وابستگی به رژیم منحل‌ه، ارایه مدارک تحصیلی جعلی و یا داشتن سابقه کیفری از شرکت در رقابت‌های انتخاباتی محروم کرد، اما پس از اعتراض ۱۷۷ نفر از آنها، هیات استیناف فقط به ۲۶ نامزد اجازه داد در رقابت‌های انتخاباتی شرکت کنند. این هیات همچنین ۱۴۳ نامزد دیگر را به دلیل حمایت از رژیم منحل‌ه، به عضویت شرکت در انتخابات محروم نمود. به دنبال رد صلاحیت ۵۱۱ نامزد از سوی هیات بازخواست و عدالت، به جز ۱۷۷ نامزد معترض بقیه از رقابت‌های انتخاباتی کناره‌گیری کردند. در پی اعتراض شماری از نامزدها، مجلس ملی عراق از طریق دستگاه عالی قضایی هیاتی متشکل از هفت قاضی را به عنوان هیات استیناف تشکیل داد تا کار رسیدگی به اعتراض‌ها را قبل از آغاز تبلیغات انتخاباتی بررسی کند و پایان دهد. هیات استیناف در نخستین اقدام خود اعلام کرد که در مدت هفت روز نمی‌تواند کار رسیدگی به پرونده‌های افراد معترض را بررسی کند، بنابراین پیشنهاد داد رسیدگی به پرونده افراد رد صلاحیت شده به بعد از برگزاری انتخابات و اعلام نتایج موکول شود که این تصمیم با اعتراض گروه‌های سیاسی به ویژه خانواده قربانیان رژیم منحل‌ه، به عضویت شد و شهرهای مختلف عراق شاهد تظاهرات مردمی بود که در آن عراقی‌ها بر لزوم بررسی پرونده نامزدهای رد صلاحیت شده قبل از آغاز تبلیغات انتخاباتی تاکید کردند.

نوری مالکی نخست وزیر عراق از رئیس مجلس ملی خواست تا برای بررسی بیشتر پیشنهاد هیات استیناف که با بند هفتم قانون اساسی عراق مبنی بر مشارکت نکردن وابستگان به عضویت در رقابت‌های انتخاباتی مغایرت داشت، جلسه فوق‌العاده‌ای در تاریخ ۲۰۱۰ / ۲ / ۷ برگزار کند، اما پیش از برگزاری این جلسه هیات استیناف از تصمیم خود عقب‌نشینی و اعلام کرد در مدت زمان باقی مانده یعنی پنج روز قبل از آغاز تبلیغات انتخاباتی، پرونده افراد معترض را بررسی خواهد کرد. هیات تجدید نظر در مورخ ۲۰۱۰/۲/۶ حکم نهایی خود مبنی بر رد

1. The Accountability and Justice Commission

درخواست ۱۴۳ نامزد معترض را صادر کرد و تنها به ۲۶ نفر از نامزدهای معترض مجوز شرکت در انتخابات را داد.

در بین افراد رد صلاحیت شده، دو چهره برجسته اهل سنت، صالح المطلق، رییس شورای گفتگوی ملی، و ظافرالعانی، رییس هیات مستقلین مجلس، بودند و هر دو در فهرست ایاد علاوی بودند. در پی صدور این حکم، فهرست العراقیه تبلیغات انتخاباتی خود را به مدت سه روز به حالت تعلیق درآورد و از سه قوه مقننه، قضائیه و مجریه خواست تا نسبت به حکم صادره واکنش نشان دهند.

با توجه به اینکه در خارج از عراق یک میلیون و ۹۰۰ هزار عراقی واجد شرایط شرکت در انتخابات هستند، در این انتخابات با درخواست عراق ۱۶ کشور خارجی در قالب ۴۵ شهر با برگزاری انتخابات پارلمانی عراق در خاک خود موافقت کردند. این کشورها عبارتند از: ایران، سوریه، ترکیه، امارات، اردن، مصر، لبنان، انگلیس، آلمان، کانادا، استرالیا، آمریکا، سوئد، هلند، دانمارک و اتریش. در این انتخابات ۵۲ هزار و ۱۳۹ ناظر محلی حضور داشتند که از این بین، ۱۳ هزار و ۶۵۱ ناظر وابسته به گروه‌های مختلف سیاسی و ۳۸ هزار و ۴۸۸ نفر دیگر مستقل بودند. در این انتخابات حدود ۳۰۰ ناظر وابسته به رسانه‌های محلی و ۲۸ ناظر وابسته به رسانه‌های خارجی هم بر این انتخابات نظارت کردند و ۲۵۹ ناظر خارجی مستقل نیز شرکت داشتند.

ائتلاف‌ها و گروه‌های سیاسی

ائتلاف‌های انتخاباتی و سیاسی در این دوره انتخابات پارلمانی عراق با دوره قبل که مبنای ائتلاف‌ها بیشتر مذهبی و نژادی بود، تفاوت‌هایی دارد. هم‌پیمانی‌ها و ائتلاف‌های جدید نسبت به گذشته تغییر کرده‌اند، و بسیاری از یاران دیروز به رقبای امروز تبدیل شده‌اند. این تغییرات تقریباً در همه ائتلاف‌های گذشته البته با درجات و شکل‌های مختلف ایجاد شده است. بیشتر ائتلاف‌ها تلاش کردند در فهرست‌هایشان تنوع ایجاد کنند تا همه طیف‌های مردم عراق را در برگیرد. در این دوره انتخابات پارلمانی عراق، ائتلاف‌های زیادی خود را در معرض رای مردم عراق قرار دادند، اما حضور شش ائتلاف پررنگ‌تر و با سر و صداهای زیادی همراه بوده است.

ویژگی ائتلاف‌ها و فهرست‌های انتخاباتی پارلمان ۲۰۱۰ عراق با انتخابات ۲۰۰۵ قابل مقایسه نیست. آرایش سیاسی انتخابات ۲۰۰۵ میلادی بر اساس رویکردهای جداگانه سه گروه مذهبی، قومی و سیاسی عراق؛ یعنی شیعیان، اهل سنت و کردها بود، ولی در این انتخابات در ائتلاف‌های قبل تغییراتی به وجود آمده بود و به استثنای کردها، سایر ائتلاف‌ها بیشتر تلفیقی از گروه‌های مختلف با گرایش‌های متفاوت بود. در ائتلاف کردها نیز تغییرات قابل توجهی به چشم می‌خورد. به طور کلی در انتخابات مارس ۲۰۱۰ در مجموع ۱۲ ائتلاف عمده شکل گرفته بود. در ادامه ائتلاف‌های مهم در این انتخابات و سهم هر یک در پارلمان مورد بررسی قرار می‌گیرد.

شیعیان

۱. ائتلاف دولت قانون

ائتلاف دولت قانون^(۱) به رهبری نوری مالکی، نخست‌وزیر فعلی عراق، با مشارکت حزب الدعوه به ریاست مالکی و گروه‌های دیگری همچون برخی از سران قبایل اعراب، کردهای شیعه، مسیحیان و افراد مستقل تشکیل شد. این ائتلاف با شعار امنیت، خدمات و حکومت مرکزی مقتدر، برنده اصلی انتخابات استانی عراق در ژانویه سال گذشته بود. به رغم اینکه حزب الدعوه ریشه در اسلام شیعی دارد، اما این ائتلاف ظاهراً در قالبی فرا مذهبی تشکیل شده بود. از مهم‌ترین برنامه‌های این ائتلاف، ارتقای امنیت عراق بود. این ائتلاف با شعار امنیت، خدمات و حکومت مرکزی مقتدر، بزرگ‌ترین برنده انتخابات استانی عراق در ژانویه ۲۰۰۹ بود.^۲

ائتلاف دولت قانون از حدود ۴۰ تشکل سیاسی اعم از احزاب و گروه‌های کوچک و بزرگ تشکیل شده است و تعدادی از نمایندگان، وزرا و شخصیت‌های دینی و عشایری عراق به این ائتلاف پیوسته‌اند. ائتلاف دو گروه مسیحی و شبکه‌ها را نیز در بر می‌گرفت. مهدی حافظ وزیر سابق برنامه‌ریزی، علی حاتم رئیس عشایر عرب سنی دلیم، عبدالملك الجبوری نماینده مجلس از طیف عرب‌های سنی، حسین شهرستانی وزیر نفت، خالد یاور، مالک دوهان حسنی وزیر سابق دادگستری،

1. State of Law Coalition

حاجم حسنی رئیس سابق پارلمان موقت و خالد عطیه نایب رئیس مجلس نمایندگان عراق از جمله شخصیت‌های سرشناس عضو ائتلاف نوری مالکی هستند. مجمع مستقل دانشگاهیان به رهبری علی الدباغ سخنگوی دولت و در میان جناح‌های اهل سنت، گروه‌هایی مانند فهرست ملی به رهبری حاج مهدی صالح الحسنی، رئیس پارلمان اسبق (مجمع قانون‌گذاری ملی)، جنبش قیام ملی خالد سعدی یاور الدلیمی، از موسسان شورای بیداری وابسته به قبیله الدلیمی، برخی عشایر عرب، اتحاد اسلامی ترکمن به رهبری عباس البیاتی حضور دارند.^۲ این ائتلاف با کسب ۸۹ کرسی دومین برنده انتخابات عراق بود. این کرسی‌ها در شهرهای بغداد (۲۶)، بصره (۱۴)، ذیقار (۸)، بابل (۸)، نجف (۷)، واسط (۵)، قادسیه (۴)، دیالی (۱)، مثنی (۴)، میسان (۴)، کربلا (۶) و دو رای جایگزین بود.

۲. ائتلاف ملی عراق

ائتلاف ملی عراق را می‌توان میراث‌دار ائتلاف یک‌پارچه این کشور دانست که در انتخابات دور گذشته پارلمان عراق که در ماه دسامبر ۲۰۰۵ برگزار شد، توانست ۱۲۸ کرسی از مجموع ۲۷۵ کرسی پارلمان عراق را از آن خود کند. ائتلاف ملی متشکل از حدود ۳۰ حزب و گروه سیاسی و برخی شخصیت‌های سیاسی و مذهبی است. رهبری این ائتلاف را سه گروه مجلس اعلای اسلامی عراق، تشکیلات بدر و جریان صدر برعهده دارند. مهم‌ترین احزاب و اشخاص موجود در این ائتلاف عبارتند از: مجلس اعلای عراق به رهبری سید عمار حکیم، جریان صدر به رهبری مقتدا صدر، جریان اصلاح به رهبری ابراهیم جعفری نخست وزیر سابق عراق، کنگره ملی عراق به رهبری احمد چلبی، تشکیلات بدر به رهبری هادی عامری، فراکسیون همبستگی و مجمع عراق مستقل، گروه علما و فرهنگیان اهل سنت جنوب عراق به رهبری خالد ملا، حمید هایس رئیس شورای اسناد استان الانبار، عادل عبدالمهدی معاون رئیس جمهوری، موفق ربیعی، حمید سعدی، حسن ساری، همام حمودی، جلال‌الدین صغیر و حزب ترکمن ایلی ریاض جمال امین و کنگره کل ملی کردهای فیلی محمد سعید توفیق النعمانی از دیگر احزاب و شخصیت‌های ائتلاف ملی هستند.^۴ این ائتلاف با کسب ۷۰ کرسی در شهرهای بغداد (۱۷)، بصره (۷)، نینوی (۱)، ذیقار (۹)، بابل (۵)، نجف (۵)، واسط (۴)، قادسیه (۵)، دیالی (۳)، مثنی (۳)،

میسان (۴)، کربلا (۳) نماینده دارد و دو رای جایگزینی نیز کسب کرده است.

استان‌های دارای اکثریت برادران و خواهران شیعه ۹ استان بصره (۲۴)، ذیقار (۱۸)، بابل (۱۶)، نجف (۱۲)، واسط (۱۱)، قادسیه (۱۱)، مثنی (۷)، میسان (۱۰) و کربلا (۱۰) هستند که در مجموع ۱۱۹ کرسی در پارلمان دارد از این تعداد، ائتلاف دولت قانون با کسب ۶۰ کرسی رتبه نخست را به خود اختصاص داده است. پس از آن ائتلاف ملی با کسب ۴۷ کرسی رتبه دوم و ائتلاف عراقیه با ۱۲ کرسی رتبه سوم را دارند این آمار نشان می‌دهد که سهم ائتلاف عراقیه از استان‌های شیعه ۱۲ کرسی از ۱۱۹ کرسی و سهم استان‌های دارای اکثریت شیعی (به‌جز بغداد) نیز ۱۲ کرسی از ۹۱ کرسی است.

اهل سنت

۱. ائتلاف العراقیه

ائتلاف العراقیه^(۱) که متشکل از حدود ۲۰ حزب و گروه عراقی است، به ائتلاف نیروهای سکولار در عراق شهرت دارد. از مهم‌ترین شخصیت‌های این ائتلاف می‌توان به ایاد علاوی نخست‌وزیر اسبق عراق، طارق هاشمی معاون رئیس‌جمهوری، رافع عیساوی معاون نخست‌وزیر و اسامه نجیفی اشاره کرد. صالح مطلق دبیر کل جبهه گفت‌وگوی ملی و ظافر عانی از شخصیت‌های بارز عضو این فهرست بودند، اما به دلیل متهم شدن آنها به عضویت در حزب منحل شده بعث، صلاحیت آنها برای شرکت در انتخابات رد شد. وجه بارز فهرست العراقیه، حضور پررنگ گروه‌ها و شخصیت‌های طرفدار حزب بعث بود.

طارق الهاشمی که به فهرست العراقیه پیوسته، در انتخابات ۲۰۰۵ ریاست حزب اسلامی عراق را بر عهده داشت و یکی از ستون‌های جبهه توافق اهل سنت بود، اما بروز اختلاف در حزب اسلامی و جبهه توافق سبب شد طارق الهاشمی از رهبری حزب اسلامی کناره‌گیری کند و حزب تجدید را تشکیل دهد.^۵ معادلات مربوط به این ائتلاف با ممانعت کمیسیون مستقل

1. Iraqi National Movement (al-Iraqiya)

انتخابات عراق از شرکت المطلق و برخی دیگر از کاندیداهای این ائتلاف در انتخابات به دلیل انتساب به حزب بعث، شکل پیچیده‌ای به خود گرفت.^۶ ممنوعیت شرکت صالح المطلق و تعدادی از نامزدهای این ائتلاف در انتخابات از سوی کمیسیون مستقل انتخابات به خاطر ارتباط و عضویت در حزب منحل شده بعث، یکی از مسایل جنجالی انتخابات عراق بود. صالح المطلق و ظافر العانی از مشهورترین سران این ائتلاف به همراه ۵۰۰ عنصر صدامی و وابسته به حزب منحل بعث توسط هیات بازخواست و عدالت رد صلاحیت شدند.^۷ این ائتلاف با کسب ۹۱ کرسی در پارلمان جدید بزرگ‌ترین برنده انتخابات عراق پس از مردم عراق، که برنده اصلی انتخابات بودند، محسوب می‌شود. این ائتلاف در بغداد (۲۴)، بصره (۳)، نینوا (۲۰)، ذیقار (۱)، صلاح‌الدین (۸)، بابل (۳)، الانبار (۱۱)، کرکوک (۶)، واسط (۲)، قادسیه (۲)، دیالی (۸)، و کربلا (۱) دارای نماینده است و دو کرسی جایگزین نیز به دست آورده است.

۲. جبهه توافق

جبهه توافق^(۱) از ائتلاف‌های معروف اهل سنت عراق است. این جبهه متشکل از چهار گروه سیاسی سنی، شامل: حزب اسلامی عراق، مجمع ملی مستقل عشایر عراق، حزب عدالت ترکمن‌ها و مجمع ملی مردم عراق است. ایاد السامرائی، رییس پارلمان عراق و عضو حزب اسلامی، در این فهرست قرار دارد. جبهه توافق در انتخابات ۲۰۰۵ مهم‌ترین ائتلاف اهل سنت بود و توانست ۴۴ کرسی به دست آورد. روند تحولات سیاسی، اجتماعی و امنیتی سال‌های اخیر عراق، سبب شد تاثیرگذاری این جبهه در میان قبایل اهل سنت کاهش یابد. عوامل موثر در تضعیف جبهه توافق را می‌توان در اختلاف‌های داخلی، مشارکت قبایل و عشایر در روند سیاسی و شکل‌گیری شوراهای بیداری جست‌وجو کرد.^۸

این جبهه که زمانی مهم‌ترین ائتلاف سنی عراق بود، از زمان انتخابات سال ۲۰۰۵ دچار تغییر و تحولات فراوانی شده و انشعابات زیادی در آن صورت گرفته است. با خارج شدن احزاب مختلف،

1. Iraqi Accord Front (al-Tawafuq)

این جبهه اکنون تنها متشکل از حزب اسلامی عراق و برخی سران قبایل است. برجسته‌ترین نامزد این جبهه ایاد السامرائی، رییس پارلمان عراق می‌باشد.^۹ این جبهه را می‌توان مهم‌ترین ائتلاف سیاسی اعراب سنی در عراق دانست که در انتخابات پارلمانی دور قبل توانست حدود ۱۵ درصد آرا را به‌دست آورد و ۴۴ کرسی از مجموع ۲۷۵ کرسی پارلمان عراق را از آن خود کند. با وجود این، حزب اسلامی در این دوره از انتخابات از موقعیت و انسجام قبلی برخوردار نبوده و می‌توان گفت که تنها نامی از آن باقی مانده است. از چهره‌های بارز و شناخته شده این ائتلاف می‌توان به ایاد سامرائی رییس فعلی پارلمان عراق و اسامه تکریتی دبیرکل حزب اسلامی عراق اشاره کرد.

محوریت عمده جبهه توافق در حال حاضر با حزب اسلامی عراق است. این در حالی است که این حزب علاوه بر اینکه موقعیت و نفوذ گذشته خود را از دست داده، در سال‌های اخیر گرفتار اختلافهای داخلی گسترده‌ای نیز شده است که خروج طارق هاشمی، معاون رییس جمهوری عراق و رهبر سابق حزب اسلامی این کشور، از این حزب خود مؤید این مساله است.

تجمع اهل عراق به رهبری خالد برع و مجلس گفت‌وگوی ملی به رهبری خلف علیان که هر یک دارای هفت کرسی در پارلمان هستند، از جمله گروه‌هایی می‌باشند که از جبهه توافق جدا شده‌اند. از سوی دیگر احزاب و گروه‌هایی همچون تجمع ملی عشایر به رهبری عمر هیجل و حزب عدالت ترکمن به همراه تعدادی از شخصیت‌های سیاسی و آکادمیک و عشایر عراق به این ائتلاف پیوسته‌اند. مشهورترین کاندیداهای این ائتلاف، ایاد سامرائی رییس پارلمان قبلی و اسامه تکریتی دبیرکل حزب اسلامی عراق بودند. حزب اسلامی به‌عنوان ستون فقرات این ائتلاف به‌شمار می‌آید. گروه‌های زیر از جبهه توافق عراق جدا شده‌اند:

جمعیت اهالی عراق به رهبری عدنان دلیمی که در دوره قبل پارلمان هفت نماینده داشت و از آن به نام کنگره اهالی عراق یاد می‌شد و رهبری آن را در زمان حاضر خالد برع به‌عهده دارد؛ شورای گفت‌وگوی ملی به رهبری خلف العلیان که دارای هفت کرسی در پارلمان است؛ جمعیت ملی عشایر به رهبری عمر هیجل؛ و حزب عدالت ترکمنی. این ائتلاف ۶ کرسی در پارلمان جدید کسب کرد. از این تعداد در هر یک از دو استان الانبار و صلاح‌الدین دو کرسی و نینوا و بغداد نیز یک کرسی به‌دست آورد.

۳. ائتلاف وحدت عراق

ائتلاف وحدت عراق^(۱) متشکل از ۳۸ گروه سیاسی شیعه و سنی است که مهم‌ترین شخصیت‌های بارز در آن جواد بولانی رهبر حزب تازه تاسیس قانون اساسی، شیخ احمد ابوریشه رهبر شوراهای بیداری عراق، شیخ احمد عبدالغفور سامرائی رییس منشور ملی عراق و همچنین علی صجرى رهبر حزب خلق است. جواد بولانی وزیر کشور عراق، و برخی از شخصیت‌های قبایل سنی مخالف القاعده در استان الانبار و احمد عبدالغفور السامرائی یکی از سیاستمداران سنی عراق تشکیل‌دهنده این ائتلاف هستند.^{۱۰} ریاست این ائتلاف به عهده جواد بولانی است. یکی از مهم‌ترین گروه‌های سنی از قبایل؛ یعنی کنگره بیداری عراق از الانبار به ریاست احمد بزيع فتیخان (ابوریشه) در این ائتلاف مشارکت دارد.^{۱۱} جواد بولانی، وزیر کشور شیعه عراق و احمد ابوریشه رهبر یکی از سران قبایل سنی استان غربی الانبار و همچنین احمد عبدالغفور السامرائی یکی از سیاستمداران سنی عراق، تشکیل‌دهنده این گروه سکولار هستند.^{۱۲} این ائتلاف از حدود ۳۸ حزب تشکیل شده است و بارزترین شخصیت آن جواد بولانی است و محوری‌ترین حزب آن هم حزب قانون اساسی است که در کمتر از ۲ سال پیش اعلام موجودیت کرده است. از مشهورترین سران این ائتلاف می‌توان به شیخ احمد ابوریشه رییس شوراهای بیداری، شیخ احمد عبدالغفور سامرائی رییس میثاق ملی و علی صجرى رییس جریان ملت اشاره کرد. این ائتلاف چهار کرسی در پارلمان جدید به‌دست آورده‌است که ۲ کرسی آن در استان صلاح‌الدین و در هر یک از استان‌های الانبار و نینوا نیز یک کرسی به‌دست آورده است.

استان‌های الانبار (۱۴)، صلاح‌الدین (۱۲) و نینوا (۳۱) سه استان دارای اکثریت عرب‌های اهل سنت است. این سه استان در مجموع ۵۷ کرسی در پارلمان دارند. ائتلاف العراقیه با احتساب یکی از دو کرسی جایگزین در کل ۴۰ کرسی در این سه استان به‌دست آورده و سهم نخست را به‌خود اختصاص داده است.

جبهه توافق و ائتلاف وحدت عراق به‌ترتیب با کسب ۶ و ۴ کرسی دوم و سوم هستند.

1. Unity Alliance of Iraq

ائتلاف العراقیه ۲۵ کرسی در بغداد (با احتساب یک کرسی جایگزین)، ۶ کرسی در کرکوک، ۴۰ کرسی در سه استان فوق و ۸ کرسی در استان دیالی که دارای ساکنان عرب سنی و شیعه است، در مجموع ۷۹ کرسی از بین اهل سنت به دست آورده است. اگرچه تمامی این کرسی‌ها متعلق به اهل سنت نیست، ولی اکثریت قریب به اتفاق آنها متعلق به برادران اهل سنت می‌باشد. بنابراین می‌توان گفت هرچند رئیس ائتلاف العراقیه شیعه است، ولی این ائتلاف نماینده استان‌های دارای اکثریت عرب اهل سنت می‌باشد.

کردها

کردها پس از اشغال عراق در سال ۲۰۰۳ نقش مهمی در مناسبات سیاسی این کشور داشته‌اند. کردها در غالب ۴ فهرست در این انتخابات شرکت کردند: ائتلاف هم‌پیمانی کردستان، جنبش تغییر یا کوران، جماعت اسلامی و اتحاد اسلامی کردستان عراق.

۱. ائتلاف هم‌پیمانی کردستان

ائتلاف هم‌پیمانی کردستان توسط ۲ حزب عمده کرد که کنترل منطقه نیمه خودمختار کردستان عراق را در اختیار دارند، تشکیل شده است. محور تشکیل‌دهنده این ائتلاف دو حزب دموکرات به رهبری مسعود بارزانی رئیس منطقه کردستان و اتحادیه میهنی کردستان به ریاست جلال طالبانی رئیس جمهوری عراق هستند.^{۱۲} برخی دیگر از احزاب کرد عضو این ائتلاف عبارتند از: حزب کادحی مستقل کردستان، حزب سوسیال دموکرات کردستان، حزب کمونیست کردستان، جمعیت لیبرال‌های ترکمن، حزب قومی دموکرات کردستان، حرکت اسلامی، حزب کارگر و کادحی کردستان، لیست ترکمنان اربیل و جنبش دموکراتیک خلق کردستان. با توجه به اینکه در انتخابات دور قبل، این ائتلاف همه گروه‌های مهم کرد را در خود جای داده بود، توانست بیش از ۵۰ کرسی پارلمان عراق را تصاحب کند. اما در این انتخابات برخی گروه‌ها و جریان‌های کرد ترجیح دادند وارد این ائتلاف نشوند؛ از جمله آنها می‌توان به جماعت اسلامی به رهبری علی بابیر اشاره کرد.

این ائتلاف احزابی با گرایش‌های مختلف فکری و سیاسی را دربر گرفته است؛ برای مثال، جنبش اسلامی کردستان عراق، حزب مستقل زحمت‌کشان کردستان عراق، حزب سوسیال دموکرات کردستان عراق، حزب کمونیست کردستان عراق، جمعیت ترکمن‌های لیبرال، حزب دموکراتیک ملی کردستان عراق و حزب کارگر در این ائتلاف با یکدیگر متحد شده‌اند. این ائتلاف با داشتن ۴۳ کرسی در پارلمان جدید نمایندگانی در شهرهای نینوا (۸)، اربیل (۱۰)، کرکوک (۶)، سلیمانیه (۸)، دیالی (۱) و دهوک (۹) و یک کرسی جایگزین دارند. ائتلاف کردستان با ۴۳ کرسی اولین فهرست کردی و چهارمین فهرست در سطح عراق بود.

۲. جریان تغییر

جنبش تغییر یا گوران^(۱) به‌رهبری نوشیروان مصطفی برای اولین بار در انتخابات پارلمانی با این نام شرکت می‌کند. مرکز این جریان در سلیمانیه است. وی پیش از این عضو حزب اتحادیه میهنی کردستان عراق بود و در سال ۲۰۰۹ پس از جدایی از این حزب به‌همراه برخی دیگر از اعضای این حزب و شخصیت‌های مستقل دیگر اقدام به تأسیس این جریان کرد.^{۱۴}

نوشیروان مصطفی، معاون سابق جلال طالبانی دبیرکل اتحادیه میهنی کردستان عراق، در سال ۲۰۰۹ به‌همراه تعدادی از سران حزب از طالبانی جدا شد و جنبش تغییر یا گوران را تأسیس کرد و در سال ۲۰۰۹ در انتخابات پارلمانی اقلیم کردستان شرکت نمود و از ۱۱۱ کرسی پارلمان این اقلیم ۲۵ کرسی را به‌دست آورد. جنبش تغییر در این انتخابات ۸ کرسی در استان‌های اربیل (۲) و سلیمانیه (۶) به‌دست آورد.^{۱۵} فهرست تغییر با ۸ کرسی دومین پیروز در سطح کردستان و پنجمین پیروز در سطح عراق بود. جنبش تغییر یا گوران در انتخابات پارلمانی و ریاست اقلیم کردستان عراق در سال ۲۰۰۹ که سومین انتخابات عمومی در سه استان سلیمانیه، اربیل و دهوک در شمال عراق بود، توانست به پیروزی بزرگی برسد. این حزب در مناطق جنوبی کردستان و سلیمانیه توانست بیش از ۵۰ درصد آراء را به‌دست آورد؛

1. Movement for Change(Gorran)

وضعیتی که در این انتخابات نیز تکرار شد و حاوی پیام خوبی برای اتحادیه میهنی کردستان عراق نیست. البته انتخابات سال ۲۰۰۹ باعث کاهش انحصار و تسلط انحصاری دو حزب حاکم و تشکیل اپوزیسیون قوی ۳۱ درصدی در پارلمان کردستان شد. ایجاد حزب تغییر از سوی نوشیروان مصطفی و کسب موفقیت قابل توجه در انتخابات، از عوامل این تغییر بود.^{۱۶}

۳. اتحاد اسلامی کردستان عراق

اتحاد اسلامی کردستان^(۱) عراق با کسب ۴ کرسی سومین پیروز انتخابات در سطح کردستان بود. از ۵۸ کرسی فراکسیون کردستان در مجلس اول عراق، ۵ کرسی متعلق به اتحاد اسلامی کردستان است. این حزب همچنین در مجلس محلی کردستان عراق ۹ کرسی در اختیار دارد.

۴. جماعت اسلامی کردستان عراق

جماعت اسلامی کردستان^(۲) عراق با ۲ کرسی در رتبه چهارم کردستان قرار گرفت. در انتخابات پارلمانی کردستان عراق در سال ۲۰۰۹ از ۱۰۰ کرسی اصلی مورد رقابت، فهرست اصلاح و خدمات متشکل از دو حزب اسلامی؛ یعنی اتحاد اسلامی کردستان و جماعت اسلامی کردستان، ۱۳ کرسی را کسب کرده است.

اقلیت‌ها

اقلیت‌ها در این انتخابات ۸ کرسی به‌دست آوردند. ایزیدی‌ها، کردهای شبک و صابئین هر کدام یک کرسی و مسیحیان هم پنج کرسی به‌دست آوردند. تعداد کرسی‌های علی‌البدل هفت کرسی بود که در میان گروه‌های پیروز توزیع شد و ائتلاف ملی عراق دو کرسی، فهرست

1. Kurdistan Islamic Union
2. Islamic Group of Kurdistan

العراقیه دو کرسی، ائتلاف دولت دو کرسی و ائتلاف کردستان یک کرسی کسب کردند. استان‌های کردنشین عبارتند از: اربیل، سلیمانیه، و دهوک. البته کردها در استان نینوا و کرکوک نیز دارای جمعیت قابل توجهی هستند و حتی در مورد کرکوک اختلافهای زیادی با عرب‌ها و ترکمن‌ها دارند. ولی سه استان فوق‌الذکر در مجموع ۴۱ کرسی در پارلمان دارند. از این تعداد، هم‌پیمانی کردستانی با کسب ۲۷ کرسی رتبه نخست را به خود اختصاص داده است. پس از آن جنبش تغییر یا کوران با ۸ کرسی، اتحاد اسلامی با ۴ و جماعت اسلامی با ۲ کرسی قرار دارند. در استان سلیمانیه که مرکز جلال طالبانی رییس جمهور و رییس اتحادیه میهنی است، هم‌پیمانی کردستانی با کسب ۸ کرسی، جنبش تغییر با ۶ کرسی، اتحاد اسلامی با ۲ کرسی و جماعت اسلامی با یک کرسی رایحه تغییر را به استان آورده است. می‌توان گفت اتحادیه میهنی و به‌طور کلی هم‌پیمانی کردستانی در این استان شکست خورده‌اند. این امر تأثیر خود را در اقلیم کردستان و سهم کردها در بغداد خواهد گذاشت.

نتیجه‌گیری

در تقسیمات سیاسی عراق ۱۸ استان وجود دارد که ۹ استان آن دارای اکثریت شیعه، سه استان آن دارای اکثریت سنی و سه استان آن دارای اکثریت کرد هستند. در این میان، شهر بغداد نیز دارای اکثریت شیعه است. در انتخابات سال ۲۰۱۰، ائتلاف دولت قانونی با ۲۶ نماینده رتبه اول، ائتلاف العراقیه با ۲۴ کرسی رتبه دوم و ائتلاف ملی با ۱۷ کرسی رتبه سوم را کسب کرده‌اند. تنها کرسی باقی مانده به جبهه توافق اختصاص یافته است. این وضعیت در انتخابات ۲۰۰۵ به این شرح بود:

استان‌های دارای اکثریت شامل: بصره (۲۴)، ذیقار (۱۸)، بابل (۱۶)، نجف (۱۲)، واسط (۱۱)، قادیسیه (۱۱)، المثنی (۷)، میسان (۱۰) و کربلا (۱۰) هستند که در مجموع ۱۱۹ کرسی در پارلمان دارند. از این تعداد، ائتلاف دولت قانون با کسب ۶۰ کرسی رتبه نخست را به خود اختصاص داده است. پس از آن ائتلاف ملی با کسب ۴۷ کرسی رتبه دوم و ائتلاف العراقیه با ۱۲ کرسی در رتبه سوم قرار دارد. این آمار نشان می‌دهد که سهم ائتلاف العراقیه از استان‌های

شیعه ۱۲ کرسی از ۱۱۹ کرسی و از سهم استان‌های دارای اکثریت شیعی (به جز بغداد) نیز ۱۲ کرسی از ۹۱ کرسی است.

استان‌های الانبار (۱۴)، صلاح‌الدین (۱۲) و نینوا (۳۱) سه استان دارای اکثریت عرب‌های اهل سنت است. این سه استان در کل ۵۷ کرسی در پارلمان دارند. ائتلاف العراقیه با احتساب یکی از دو کرسی جایگزین در مجموع ۴۰ کرسی در این سه استان به‌دست آورده و سهم نخست را به‌خود اختصاص داده است.

جبهه توافق و ائتلاف وحدت عراق به‌ترتیب با کسب ۶ و ۴ کرسی دوم و سوم هستند. ائتلاف العراقیه با کسب ۲۵ کرسی در بغداد (با احتساب یک کرسی جایگزین)، ۶ کرسی در کرکوک، ۳۹ کرسی در سه استان فوق و ۸ کرسی در استان دیالی که دارای ساکنان عرب سنی و شیعه است، در مجموع ۷۹ کرسی از بین اهل سنت به‌دست آورده است. می‌توان گفت هرچند رییس ائتلاف العراقیه شیعه است، ولی این ائتلاف نماینده استان‌های دارای اکثریت عرب اهل سنت است.

۱. الانبار ۱۴ نماینده دارد که فهرست العراقیه ۱۱ کرسی، جبهه توافق دو کرسی و ائتلاف وحدت عراق یک کرسی به‌دست آورده است.

۲. صلاح‌الدین ۱۲ نماینده دارد که فهرست العراقیه ۸ کرسی، جبهه توافق و ائتلاف وحدت عراق هر یک دو کرسی به‌دست آورده‌اند.

۳. نینوی ۳۱ کرسی دارد که فهرست العراقیه ۲۰ کرسی، همپیمانی کردستانی ۸ کرسی، جبهه توافق و ائتلاف وحدت عراق و ائتلاف ملی عراق هر یک نماینده دارند.

۴. کرکوک ۱۲ کرسی دارد که هر یک از فهرست العراقیه و همپیمانی کردستانی ۶ نماینده در پارلمان جدید دارند.

بنابراین می‌توان گفت مجموع کرسی‌های فهرست العراقیه ۹۱ نفرند که اگر ۲ کرسی جایگزین و ۲۴ کرسی بغداد را حذف نمائیم، ۶۵ کرسی دیگر باقی مانده که از این تعداد ۴۵ کرسی از مناطقی است که برادران و خواهران اهل سنت ساکنان آن هستند و صرفاً ۲۰ کرسی از مناطق دیگر عراق است.

استان‌های کردنشین عبارتند از: اربیل، سلیمانیه، دهوک البته کردها در استان نینوی و کرکوک نیز دارای جمعیت قابل توجهی هستند و حتی در مورد کرکوک اختلافات زیادی با عربها و ترکمنی‌ها دارند. ولی سه استان فوق‌الذکر جمعاً ۴۱ کرسی در پارلمان دارد. از این تعداد همپیمانی کردستانی با کسب ۲۷ کرسی رتبه نخست را به خود اختصاص داده است. پس از آن جنبش تغییر یا کوران با ۸ کرسی، اتحاد اسلامی با ۴ و جماعت اسلامی با ۲ کرسی قرار دارند. استان سلیمانیه که مرکز جلال طالبانی رئیس‌جمهور و رئیس اتحادیه میهنی است تحالف با کسب ۸ کرسی، جنبش تغییر با ۶ کرسی، اتحاد اسلامی با ۲ کرسی و جماعت اسلامی با یک کرسی رایحه تغییر را به استان آورده است. می‌توان گفت اتحادیه میهنی و همپیمانی کردستانی در این استان شکست خورده‌اند. این امر تأثیر خود را در اقلیم کردستان و سهم کردها در بغداد خواهد گذاشت.

نخست اینکه، مردم عراق پیروزی بسیار بزرگی را در این انتخابات به‌دست آوردند، به‌طوری‌که در یک انتخابات آرام و مبتنی بر صندوقهای رای، نمایندگان خود را برای دومین پارلمان عراق بعد از سقوط رژیم بعث انتخاب کردند؛ دوم اینکه، دولت و ملت جمهوری اسلامی ایران از اینکه می‌بینند در کنار مرزهایشان مردمی که سال‌ها تحت سلطه استبداد زندگی می‌کردند اکنون می‌توانند نمایندگان خود را اعم از شیعه، سنی، مسیحی، عرب و کرد آزادانه انتخاب کنند، خوشحال هستند؛ و سوم اینکه، کشورهای منطقه هم باید از این انتخاب‌خشنود باشند؛ چرا که امنیت و ثبات در عراق می‌تواند به امنیت و ثبات در منطقه بینجامد.

پیش از این انتخابات، شیعیان تحت یک ائتلاف واحد و با حمایت مستقیم مرجعیت به‌ویژه شخص آیت‌الله سیستانی وارد عرصه انتخابات می‌شدند و پس از به‌دست آوردن اکثریت کرسی‌ها، پس از ائتلاف با کردها دولت را به‌دست می‌گرفتند. ائتلاف واحد از سه ضلع اصلی (و مجموعه‌های مرتبط با آنها) شامل حزب الدعوه، مجلس اعلای اسلامی عراق و صدری‌ها تشکیل می‌شد. این مجموعه در این انتخابات اخیر در دو ائتلاف جداگانه به میدان آمدند و نزدیک نصف کرسی‌های پارلمان را به‌دست آوردند. اگر جمعاً مقایسه کنیم، خواهیم دید در انتخابات گذشته این مجموعه بیش از نصف کرسی‌های پارلمان را به‌دست می‌آورد و در این

انتخابات نیز نزدیک به نصف کرسی‌ها را کسب کرده است؛ یعنی از مجموع ۳۲۵ کرسی پارلمان، ۱۵۹ کرسی به دو ائتلاف دولت قانون و ائتلاف ملی عراق اختصاص یافته که نشانگر صحت ادعای فوق است.

بعد از سقوط رژیم بعث، دیدگاه طرفدار جمهوری اسلامی ایران در عراق معتقد بودند که باید امریکا و اشغالگران از عراق خارج شده و اداره امور کشور به مردم این کشور سپرده شود. تا قبل از این انتخابات اهل سنت چندان با این ایده موافق نبودند و گروه‌های تروریستی صدامی و القاعده و بعثی به دنبال به دست گرفتن رهبری آنها بودند، از این زاویه مشارکت اهل سنت در چارچوب ائتلاف عراقیه یک پیروزی بزرگ است. اینکه برخی افراد شیعه و سکولار با اهل سنت متحد شوند، جای اشکال ندارد. این ائتلاف بهتر از آن است که صدامی‌ها و القاعده، اهل سنت را رهبری کنند. نگرانی شیعیان این است که در چارچوب تشکیل دولت سرانجام یکی از دو ائتلاف دولت قانون و ملی عراق از صحنه حاکمیت کنار گذاشته شوند، ولی ترکیب آراء به نحوی است که امکان کنار گذاشتن هر دو ائتلاف ملی و دولت قانونی وجود ندارد. صرفاً ممکن است یکی از دو ائتلاف در حاشیه قرار گیرد، از این زاویه هیچ یک از این سه گروه اصلی نمی‌خواهد ارتباط خود را با دیگر گروه‌ها قطع کند. به همین دلیل هرگونه اظهارنظر مبنی بر همکاری با دیگر ائتلاف‌ها در راستای منافع ائتلاف‌هاست. در حال حاضر تلاش ائتلاف‌ها در این راستاست که از گردونه قدرت کنار گذاشته نشوند و سهم قابل توجهی را کسب کنند. از آنجا که جریان صدر در لیست ائتلاف ملی کرسی‌های قابل توجهی دارد و به دلیل اقدامات مالکی علیه این جریان در بصره و شهرک صدر، حاضر به پذیرش نخست‌وزیری مالکی نیست، ائتلاف این دو فهرست سخت شده و می‌تواند برای مجموعه‌ای که در دوره پس از صدام بیشترین و طولانی‌ترین دوره حکومتی را داشته است، خطر آفرین باشد و دست کم ممکن است یکی از دو فهرست دولت قانون و ملی از گردونه حضور در دولت خارج شود.

یک استدلال ممکن است تا حدودی به ضرر دو ائتلاف شود و آن اینکه هم‌پیمانی کردستانی نماینده کردهاست و عراقیه نماینده عرب‌های سنی و دو ائتلاف دولت قانونی و ملی نماینده شیعیان هستند و برای اینکه دولتی با مشارکت هر سه طرف معادله عراق تشکیل شود،

لازم است دو ائتلاف العراقیه و هم‌پیمانی کردستانی و حداقل یکی از دو ائتلاف شیعی حضور داشته باشد. این وضعیت می‌تواند به وضعیت سال‌های گذشته پایان دهد و یا به تعبیر دقیق‌تر آغازی بر پایان دوره پس از صدام تلقی شود. بنابراین به‌نظر می‌رسد مناسب باشد قبل از هرگونه مذاکره‌ای دو ائتلاف ملی و دولت قانون طی توافق حضور خود را در هرگونه ائتلافی برای تشکیل دولت جدید در قالب یک رای واحد اعلام کنند. به‌نظر می‌رسد بهترین راه حل آن است که هیچ‌طرفی از معادله حذف نشود و هر یک از ائتلاف‌های پیروز سهمی را در حاکمیت داشته باشند. برای ثبات و استقرار عراق و برای طی مرحله خطیر کنونی و رهایی عراق از اشغال و در درجه اول برقراری روابطی خوب بین دولت و همه طوایف و نژادهای ملت عراق از یک‌سو و همه همسایگانش از سوی دیگر، حضور همه جریان‌ها به نسبت و یا به درجاتی از نسبت کرسی‌های پارلمان بهترین راه حل محسوب می‌شود.

انتخابات مجمع ملی عراق (تدوین قانون اساسی) ۳۰ ژانویه ۲۰۰۵

Parties and coalitions	Votes	%	Seats
United Iraqi Alliance	4,075,292	48.19%	140
Democratic Patriotic Alliance of Kurdistan	2,175,551	25.73%	75
Iraqi List	1,168,943	13.82%	40
The Iraqis	150,680	1.78%	5
Iraqi Turkmen Front	93,480	1.11%	3
National Independent Cadres and Elites	69,938	0.83%	3
People's Union	69,920	0.83%	2
Islamic Group of Kurdistan	60,592	0.72%	2
Islamic Action Organization In Iraq - Central Command	43,205	0.51%	2
National Democratic Alliance	36,795	0.44%	1
National Rafidain List	36,255	0.43%	1
Reconciliation and Liberation Bloc	30,796	0.36%	1
Iraq Assembly of National Unity	23,686	0.28%	0
Assembly of Independent Democrats	23,302	0.28%	0
Iraqi Islamic Party	21,342	0.25%	0
Islamic Dawa Movement	19,373	0.23%	0
Iraqi National Gathering	18,862	0.22%	0
Iraqi Republican Assembly	15,452	0.18%	0
Constitutional Monarchy - Al-Sharif Ali bin Al-Hussein	13,740	0.16%	0
Others	309,062	3.65%	0
Total	8,456,266	100.00	275
Invalid votes	94,305		

انتخابات اولین پارلمان ۱۵ دسامبر ۲۰۰۵

Alliances and parties	Votes	%	Seats	+/-
United Iraqi Alliance	5,021,137	41.2	128	-12
Democratic Patriotic Alliance of Kurdistan	2,642,172	21.7	53	-22
Iraqi Accord Front	1,840,216	15.1	44	+44
Iraqi National List	977,325	8.0	25	-15
Iraqi National Dialogue Front	499,963	4.1	11	+11
Kurdistan Islamic Union ¹	157,688	1.3	5	+5
The Upholders of the Message (Al-Risaliyun)	145,028	1.2	2	+2
Reconciliation and Liberation Bloc	129,847	1.1	3	+2
Turkmen Front	87,993	0.7	1	-2
Rafidain List	47,263	0.4	1	±0
Mithal al-Alusi List	32,245	0.3	1	+1
Yazidi Movement for Reform and Progress	21,908	0.2	1	+1
National Independent Cadres and Elites			0	-3
Islamic Action Organization In Iraq - Central Command			0	-2
National Democratic Alliance			0	-1
Total (turnout 79.6 %)	12,396,631		275	—

انتخابات شورای استان ۲۰۰۹

Party	Total Votes	Percentage	Total seats	Party Leader
State of Law Coalition	1,362,594	19.1%	126	Nouri al-Maliki
al-Mehraab Martyr List	482,800	6.8%	52	Abdul Aziz al-Hakim
Independent Free Movement	434,849	6.1%	43	Muqtada al-Sadr
Iraqi Accord Front	449,575	6.3%	32	Tariq al-Hashemi
Iraqi National List	404,201	5.7%	26	Ayad Allawi
National Reform Trend	273,130	3.8%	23	Ibrahim al-Jaafari
Brotherhood List	353,328	5.0%	20	Barzani, Talabani
National Iraqi Project Gathering	328,250	4.6%	19	Saleh al-Mutlaq
Al-Hadbaa National List	435,595	6.1%	19	Atheel al-Najafi
Awakening Council	56,262	0.8%	8	Abu Risha
Islamic Virtue Party	140,648	2.0%	6	Abdul al-Huseini
Other Parties	2,422,424	33.7%	66	-
Total	7,143,656	100 %	440	-

انتخابات پارلمان عراق ۲۰۱۰

Alliances and parties	Votes	%	Seats	+/-
Iraqi National Movement (al-Iraqiya)	2,631,388	25.87%	91	+54
State of Law Coalition	2,620,042	25.76%	89	+76
National Iraqi Alliance	1,976,412	19.43%	70	-47
Kurdistan List	1,553,667	15.27%	43	-10
Movement for Change (Gorran)	443,871	4.36%	8	+8
Unity Alliance of Iraq	295,226	2.90%	4	+4
Iraqi Accord Front (al-Tawafuq)	276,733	2.72%	6	-38
Kurdistan Islamic Union	230,742	2.27%	4	-1
Islamic Group of Kurdistan	143,790	1.41%	2	+2
Minorities	61,153	-	8	+8
Total (turnout 62.4 %)	10,171,871	100%	325	+50

پاورقی‌ها:

۱. نگاهی به دومین انتخابات پارلمانی عراق،
<http://hajj.ir/hadjwebui/news/wfShowOpinion.aspx?id=48140>
۲. یدالله رضایی، گروه‌ها و احزاب فعال در انتخابات عراق،
<http://www.erademardom.com/view-4984.html>
۳. محمدکرباسی، انتخابات پارلمانی عراق در میان تهدید القاعده و بعثی‌ها،
<http://www.hamshahrionline.ir/News/?id=109637>
۴. آرایش سیاسی احزاب و ائتلاف‌های انتخاباتی عراق،
http://dari.irib.ir/index.php?option=com_content&task=view&id=20359&Itemid=136
۵. همان.
۶. یدالله رضایی، پیشین.
۷. محمدکرباسی، پیشین.
۸. آرایش سیاسی احزاب و ائتلاف‌های انتخاباتی عراق، پیشین.
۹. محمدکرباسی، پیشین؛ و یدالله رضایی، پیشین.
۱۰. محمدکرباسی، همان.
۱۱. آرایش سیاسی احزاب و ائتلاف‌های انتخاباتی عراق، پیشین.
۱۲. یدالله رضایی، پیشین.
۱۳. محمدکرباسی، پیشین.
14. <http://fa.wikipedia.org/wiki/>
۱۵. محمدکرباسی، پیشین.
۱۶. «انتخابات کردستان عراق»، معاونت پژوهش‌های سیاست خارجی مرکز تحقیقات استراتژیک، گروه مطالعات خاورمیانه و خلیج فارس، ۱۵ آبان ۱۳۸۸.
<http://www.csr.ir/departments.aspx?lng=fa&abtId=01&depid=44&semid=391>